

Quan les Cases Barates eren a Santa Coloma

🕒 22 d'abril de 2024

Vista aèria de les Cases Barates del Bon Pastor (Arxiu Fotogràfic de Barcelona)

PAU VINYES I ROIG

Historiador

De petit i jove, a casa, venia una senyora que vivia a les Cases Barates de Milans del Bosch, al Bon Pastor. Era la senyora Beatriz Ruiz. Feia les tasques de neteja, cuinava i de ben petits ens dutxava a mi i als meus dos germans, ja que la mare arribava tard de la feina i de les reunions, algunes clandestines, que tenia amb membres del PSUC i de Cristians pel Socialisme a la parròquia de Sant Andreu de Palomar. La senyora Beatriz va arribar a Catalunya provinent de la població murciana de La Unión. Havia quedat viuda i amb fills per mantenir. El marit havia mort mentre treballava a les mines del Parque Minero de La Unión. Es va saber adaptar a la nova situació i va aixecar tota una família, ella sola. No en va parlava català a la perfecció. Ja de jove, recordo que manteníem discussions sobre l'actualitat política del país i fins i tot m'havia confessat que havia votat, a les eleccions al Senat d'Espanya, les primeres democràtiques d'ençà de la República, com a senador a Lluís Maria Xirinachs i Damians, el capellà que va protagonitzar la solidaritat davant de la presó

Model demanant l'alliberament dels presos polítics. També recordo que per anar del Bon Pastor a Sant Andreu de Palomar i a la inversa solia agafar la carraca, l'autobús que unia els dos territoris. Tot això ve a tomb perquè va ser el primer contacte que vaig tenir amb el barri del Bon Pastor.

Amb la redacció de la biografia de Celestí Boada i Salvadó (1902-1939), alcalde republicà de Gramenet de Besòs (nom que rebia Santa Coloma de Gramenet durant el període de la República en guerra) afusellat pel franquisme, que havia viscut en aquest indret amb la seva família a la dècada dels anys vint i inicis dels trenta del segle passat, quan el lloc rebia el nom de barriada de les Carolines, em vaig endinsar de ple en el coneixement de la barriada i de les Cases Barates de Milans del Bosch — durant la Segona República anomenades Grup Aribau, en honor a l'iniciador de la Renaixença catalana Bonaventura Carles Aribau i Farriols. Gràcies a l'historiador local i membre del Centre d'Estudis Vilabesòs Josep Capsir, qui em va fer una visita guiada pels racons que havien estat escenaris protagonistes de la Segona República, vaig descobrir la idiosincràsia d'un territori i la seva gent.

L'onada immigratòria de la dècada dels anys vint que va absorbir la ciutat de Barcelona per tal de fer front als reptes urbanístics en els quals estava immersa, com la urbanització de la Via Laietana, les obres del metro i la construcció dels pavellons de l'Exposició Internacional de 1929, van obligar el Patronat de l'Habitació de Barcelona a cercar aixopluc en habitatges per als nouvinguts. És aleshores que s'engega la construcció dels polígons de «cases barates», entre els quals els ja esmentats de Milans del Bosch i els de Baró de Viver —en temps republicans anomenats Grup Pi i Margall, en honor a un dels presidents de la Primera República espanyola, Francesc Pi i Margall, i que soc del parer que haurien de recuperar el nom republicà pel fet que Darío Rumeu y Freixa, Baró de Viver, va ser alcalde de Barcelona durant l'època de la dictadura de Primo de Rivera i un dels valedors del desmantellament de la Mancomunitat de Catalunya. Segons l'amic historiador Jordi Rabassa Massons, el fet d'ubicar aquest conjunt d'habitatges de planta baixa fora del nucli urbà i allunyat del centre de la ciutat, a més situat en un terreny edificable, era per allunyar els seus habitants dels focus de conflictivitat social i evitar que s'impregnessin d'ideologia anarquista, cosa que, d'altra banda, no van aconseguir, ja que l'anarquisme hi va fer forat, i molt. Aquest fet va comportar que els veïns i les veïnes actius laboralment haguessin de fer grans desplaçaments per anar al seu lloc de treball.

El forn de la barriada de Les Carolines, on havia viscut l'alcalde de Gramenet de Besòs, Celestí Boada (Casal Republicà)

A principis de la Segona República la qüestió de les Cases Barates era debatuda seriosament a l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. No era pas per raons discriminatòries contra els immigrants que tot just havien arribat a Catalunya, ans al contrari, era pel fet que Santa Coloma havia absorbit una gran massa poblacional migratòria que no podia atendre atesa la manca d'equipaments i d'infraestructura econòmica. El regidor Pere Pla i Arús, d'ERC, en el plenari del 26 de juny de 1931 presentava una proposició on es queixava que el Patronat de l'Habitació de Barcelona no havia demanat permís per construir-hi les dues urbanitzacions de cases barates ni havia pagat cap impost, argumentava que els nous habitants no podien pagar cap tribut, tenint en compte els minsos recursos econòmics de què disposaven, i que, a la vegada, collapsaven la beneficència municipal i ofegaven l'erari del municipi. Anys després, qui seria l'alcalde de Gramenet de Besòs, Celestí Boada, també va fer un plantejament semblant i inicià converses amb l'Ajuntament de Barcelona. Però la guerra ho va aturar tot. No seria fins sis anys després de la fi del conflicte de 1936-1939 que les Cases Barates de Milans del Bosch i Baró de Viver passarien a ser definitivament territori barceloní.

Moment de la presentació del llibre, el 18 d'abril al Museu Torre Balldovina (Salvador Monroig)

El llibre *Quan les Cases Barates eren a Santa Coloma de Gramenet* escrit per Josep Maria Corral i Belorado és un estudi de recerca rigorós sobre l'origen de les Cases Barates de Milans del Bosch (Grup Aribau) i Baró de Viver (Grup Pi i Margall). Corral, nat a Santa Coloma de Gramenet el 1953, és un excels historiador colomenc que ha treballat a fons en la recerca de la seva ciutat nadiua en l'etapa contemporània. També va ser regidor pel PSUC i per Iniciativa per Catalunya, en temps de l'alcalde Lluís Hernández i Alcàsser i l'alcaldessa Manuela de Madre Ortega, mestratge que l'ha fet ser un dels grans coneixedors de Santa Coloma dels darrers anys.

En aquest estudi historiogràfic Corral ens aporta innovació històrica del territori de la riba dreta del Besòs que fins a l'any 1945 va pertànyer a Santa Coloma de Gramenet, i analitza i estudia les dinàmiques socials, culturals i internes d'aquestes dues barriades. Gràcies a la consulta de la recerca prèvia d'altres historiadors i dels arxius i hemeroteques ha pogut anar reconstruint i cosint les peces del trencaclosques per tal de fer-ne una valuosa descripció històrica. La visió, l'anàlisi i el desenvolupament del treball històric que fa Josep Maria Corral, tot tenint present el context històric en el qual es va executar una part de la ciutat perifèrica, es presenta amb rigor acadèmic però alhora amb tarannà amè i divulgador, que el fa de bon llegir per al públic general. Se'ns mostra aquella perifèria de la ciutat que molts cops oblidem i majoritàriament no surt als mapes. Una ciutat és el conjunt de la seva realitat, tant el centre antic com les noves barriades que neixen a la perifèria. Sense aquestes realitats perifèriques, que Corral i Belorado descriu tan bé, no podem entendre el segle XX.

Llegiu aquest llibre i gaudiu-ne sense presses. Ben segur que coneixereu una història desconeguda que al mateix temps és ben nostra i propera. Acabo agraint a en Josep Maria la confiança que diposita en mi per a la redacció del present pròleg, que dedico a totes les Beatriz, com la que vaig conèixer, que van ser i són part de la memòria del nostre poble.

Mossèn Joan Cortinas, "el Pare Botella", fill de Santa Coloma, va viure a Bon Pastor fins a la seva mort, a 82 anys (Fons de la família Trias Cortinas)

EDITA: ASSOCIACIÓ FÒRUM-GRAMA

President: Albert Noguera.

Coordinadora de la revista digital: Odei A.-Etxearte.

Responsable d'activitats culturals: Agustina Rico.

Secretari: Eugeni Madueño

Contacte: forumgrama.cat@gmail.com